

Kustannuskilpailukyky voi parantua tänäkin vuonna

17.1.2018 – Blogi

KIRJOITTAJA

Lauri Kajanoja

Johtokunnan neuvonantaja

Suomen kustannuskilpailukyky kääntyi selkeästi parempaan suuntaan vuonna 2017. Paraneminen näyttäisi jatkuvan vuonna 2018, jos viime kuukausina solmittujen työehtosopimusten palkankorotuslinja jatkuu muiden alojen ratkaisuisissa.

Suomen viennin kehitys oli poikkeuksellisen heikkoa vuodesta 2008 vuoteen 2016. Tälle heikkoudelle oli useita syitä, joista yksi oli kotimaisten kustannusten nousu kehittyneiden maiden keskiarvoon verrattuna.

Kustannuskilpailukyvyyn heikkeneminen painoi tuotannon ja työllisyyden edellytyksiä vientialoilla ja tuonnin kanssa kilpailevilla aloilla. Näitä aloja kutsutaan talouden avoimeksi sektoriksi. Ne kilpailevat suoraan ulkomaisen tuotannon kanssa.

Aiempaa hitaampi palkkojen nousuvauhti etenkin vuoden 2013 jälkeen jotakuinkin pysäytti kustannuskilpailukyvyyn heikkenemisen, ja vuonna 2017 [kustannuskilpailukyky kääntyi](#) selkeästi parempaan suuntaan. Käänteeseen vaikuttivat kilpailukykysojimus sekä työn tuottavuuden kasvun elpyminen, joka kohensi yritysten palkanmaksukykyä.

Vuonna 2016 solmitun kilpailukykysojimuksen myötä työnantajien sosiaalivakuutusmaksuja vähennettiin, vuosityöaika lisättiin, eikä vuonna 2017 palkkoihin tehty sojimuskorotuksia. Nämä toimenpiteet paransivat talouskasvun ja työllisyyden edellytyksiä ([Kortelainen, Vanhala ja Viertola 2015](#), [Kajanoja 2016](#) ja [2017](#)).

Monilla aloilla jo sojittu vuosien 2018 ja 2019 työehdoista

Viime kuukausina on sojittu useita työehtosojimuksia etenkin talouden avoimella sektorilla. Niissä on sojittu noin 1,6 prosentin suuruisista sojimuskorotuksista palkkoihin sekä vuodelle 2018 että vuodelle 2019. Toteutuva keskimääräinen palkkojen nousuvauhti on tavallisesti jonkin verran nopeampaa kuin sojimuskorotusten mukainen, sillä palkkoja nostavat myös niin sanotut palkkaliukumut.

Monilla aloilla osa 1,6 prosentin sojimuskorotuksista määräytyy tavalla tai toisella yritysکوhtaisesti, jolloin korotukset voivat vaihdella palkansaajien välillä. Yleiskorotuksina kaikille palkansaajille kuitenkin tyypillisesti maksetaan osa 1,6 prosentin sojimuskorotuksista ja joillain aloilla koko 1,6 %.

Eri alojen työehtosopimukset poikkeavat toisistaan merkittävästi sen suhteen, missä määrin työehdoista voidaan sopia paikallisesti. Metalliteollisuudessa 1,6 prosentin korotus on niin sanottu perälauta, kun palkoista ja muista työehdoista voidaan sopia laajasti paikallisesti. Metalliteollisuudessa on aiemminkin tehty työehtosopimuksia, jotka ovat sallineet laajan paikallisen sopimisen.

Eri alojen sopimuksissa on myös sovittu erilaisista niin sanotuista tekstimuutoksista eli muutoksista muihin työehtoihin kuin palkkoihin. Ne koskevat esimerkiksi työaikoja tai lomien määräytymistä.

Paraneeko kustannuskilpailukyky vuonna 2018?

Suomen kustannuskilpailukyky näyttäisi jatkavan paranemistaan vuonna 2018, jos viime kuukausina solmittujen sopimusten palkankorotukset muodostuvat yleiseksi linjaksi. Suurinta osaa suomalaisista palkansaajista koskevat työehtosopimukset ovat vielä solmimatta, ja niistä odotettavasti neuvotellaan lähiviikkoina ja -kuukausina.

Jos eri aloille laajasti sovitaan noin 1,6 prosentin sopimuskorotuksista, palkkojen nousu näyttäisi vuonna 2018 olevan Suomessa lähellä muiden kehittyneiden maiden keskiarvoa tai hieman sitä hitaampaa. Näin käy, jos palkkaliikumukset ovat Suomessa runsaan puolen prosentin luokkaa ja jos palkkojen nousuvauhti muissa kehittyneissä maissa ei kovin paljon poikkea ennustetusta.

Euroopan komissio ennustaa palkkojen nousevan euroalueella keskimäärin 2,2 % vuonna 2018. Vastaava ennuste Ruotsille on 2,7 %.^[1] Nämä ennustetut nousuvauhdit sisältävät sekä sopimuskorotukset että liukumukset.

Jos palkkojen nousu Suomessa on vuonna 2018 lähellä kehittyneiden kauppakumppanimaiden vauhtia, työkustannukset nousevat niissä suhteessa Suomeen. Tämä johtuu siitä, että työnantajan maksettavaksi koitua työn hinnan nousu on tuolloin Suomessa hieman palkkojen nousua vähäisempi. Työntekijän sosiaalivakuutusmaksut nimittäin laskevat vielä vuosina 2018 ja 2019 joidenkin prosenttiyksiköiden kymmenysten verran vuonna 2016 solmitun kilpailukyky sopimuksen mukaisesti.

Lisäksi Suomen kustannuskilpailukyky saattaa vuonna 2018 parantaa työn tuottavuuden kehitys muihin kehittyneisiin maihin nähden. Ennusteiden mukaan tuottavuus kasvaa tänä vuonna Suomessa suhteellisen nopeasti, eikä ulkomaankaupan vaihtosuhteen ennusteta kovin paljon muuttuvan.

Lähiviikkojen ratkaisut keskeisiä

Vaikka monella avoimen sektorin alalla työehtosopimukset vuosille 2018 ja 2019 on jo solmittu, on kustannuskilpailukykyvyyden kannalta suuri merkitys sillä, millaisiin ratkaisuihin päädytään lähiaikoina muilla aloilla. Avoimen sektorin tuotantokustannuksiin vaikuttaa keskeisesti se, mikä on kotimaasta ostettavien väli tuotteiden hintakehitys.

Tällaisia väli tuotteita ovat etenkin erilaiset palvelut, joiden hintoihin puolestaan

1. Palkansaajakorvaukset palkansaajaa kohti. [Euroopan komission ennuste, syyskuu 2017](#), s. 173.

vaikuttaa oleellisesti niiden tuotannossa käytetyn työn hinta. [Mankisen ym. arvion](#) mukaan palkkojen nousu yhdellä prosentilla tehdasteollisuuden ulkopuolisilla toimialoilla kasvattaa tehdasteollisuuden tuotantokustannuksia suunnilleen saman verran kuin tehdasteollisuuden omien palkkojen nousu samaisella yhdellä prosentilla.^[2]

Suurimmasta osasta Suomen vientiä vastaava tehdasteollisuus ostaa kotimaisia välituotteita hyvin laajasti eri toimialoilta. Niihin kuuluvat liikenne, kauppa, ammatilliset ja tekniset palvelut, tietojenkäsittely, televiestintä ja rakentaminen. Näillä toimialoilla työn hinta ja yksikkötyökustannukset nousivat Suomessa tuntuvasti kehittyneisiin kauppakumppanimaihin verrattuna etenkin vuosien 2000 ja 2009 välisenä aikana ([Mäki-Fränti, Obstbaum ja Vilmi. 2017, kuvio 8](#)).

Tulevien vuosien näkymät

Joulukuussa 2017 julkaistussa [Suomen Pankin ennusteessa](#) oletetaan, että 1,6 prosentin palkankorotuksista muodostuu yleinen linja muillakin aloilla. Kun otetaan huomioon myös palkkaliukumat, Suomen Pankki ennustaa ansiotasoindeksin nousevan 2,3 % sekä vuonna 2018 että 2019. Työntekijän maksaman työn hinnan ennustetaan nousevan jonkin verran tätä vähemmän, koska työnantajan sosiaalivakuutusmaksut alenevat.

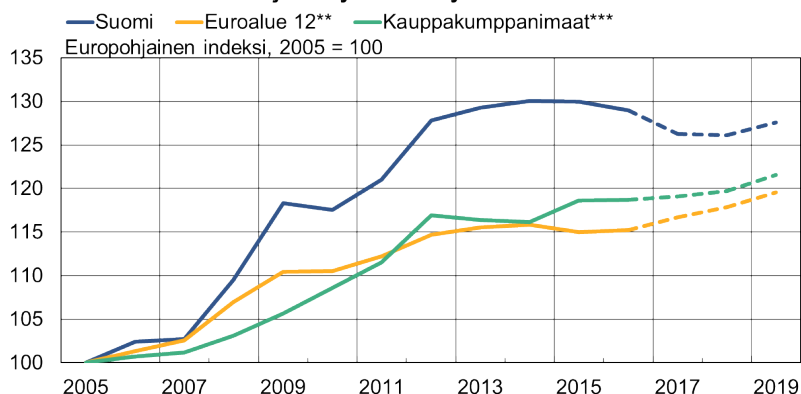
Koko talouden kustannuskilpailukykyä voidaan mitata niin sanottujen vaihtosuhteiden yksikkötyökustannusten avulla.^[3] Jos ne laskevat suhteessa muihin maihin, Suomen kustannuskilpailukyky paranee. Ennusteiden mukaan näin tapahtui vuonna 2017 ja tapahtuu jonkin verran myös vuonna 2018 (kuvio). Menneiden vuosien menetysten kumoaminen edellyttää kustannuskilpailukykyyn paranemista tulevinakin vuosina.

Kuvio

2. S. 33 julkaisussa Mankinen, Reijo – Nuutti Nikula – Olavi Rantala (2012): [Kustannuskilpailukykyyn mittausmenetelmien uudistaminen](#). Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 3/2012.

3. Vaihtosuhteiden yksikkötyökustannukset lasketaan suhteuttamalla työn hinnan muutos kansantulon määrään muutokseen. Niiden avulla mitattua kustannuskilpailukykyä siten heikentää työn hinnan nousu tai työn tuottavuuden väheneminen Suomessa vertailumaihin nähden. Lisäksi sitä heikentää Suomen vientihintojen aleneminen suhteessa tuontihintoihin tai euron hinnan kallistuminen muissa valuutoissa mitattuna. ([Kajanoja 2017, kuvio 7](#)).

Vaihtosuhteikorjatut yksikkötyökustannukset*

*) Palkansaajakorvaukset suhteessa kansantulon määrään.

) Euroalueen 12 ensimmäistä jäsenmaata. *) 14 perinteistä teollisuusmaata.

Ennusteet: Suomen Pankki (Suomi) ja Euroopan komissio (muut maat).

Lähteet: Tilastokeskus, Suomen Pankki ja Euroopan komissio.

Kustannuskilpailukyvyn paranemista vuonna 2018 ei voi vielä pitää varmana. Toteutuva kehitys saattaa aina poiketa ennustetusta merkittävästikin. Keskeinen merkitys on niillä työehtosopimuksilla, joista neuvotellaan lähiviikkoina ja -kuukausina. Epävarmuutta liittyy myös palkkaliukumien ja ulkomaisten työkustannusten kehitykseen. Kenties vielä suurempaa epävarmuutta liittyy Suomen ja muiden maiden työn tuottavuuden ennakoimiseen.

Viimeksi kuluneet runsaat 10 vuotta ovat osoittaneet, kuinka tärkeää Suomen kustannuskilpailukyvyn kannalta on, että kotimarkkinatoimialojen työehtosopimuksissa otetaan huomioon talouden avoimen sektorin tila. Erityisesti vuosina 2008–2010 sopimuspalkat nousivat kotimarkkinatoimialoilla selvästi enemmän kuin avoimella sektorilla.

Kasvun ja työllisyyden kannalta on tärkeää, että talouden avoimen sektorin tila asettaa kehykset työkustannusten nousulle laajasti koko taloudessa. Tämä koskee sekä lähikuukausina että lähivuosina tehtäviä ratkaisuja.

Avainsanat

[kilpailukyky](#), [kustannuskilpailukyky](#), [palkat](#)